

РОЗДІЛ II. ПИТАННЯ ДЕРИВАТОЛОГІЇ

МОРФОНОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ ЯК БАЗОВІ КОНСТИТУЕНТИ СЛОВТВІРНОЇ МОРФОНОЛОГІЇ

Інна ДЕМЕШКО (Кіровоград)

Статтю присвячено розгляду теоретичних питань словотвірної морфонології, зокрема з'ясовано поняття її основних одиниць – морфонеми, субморфа. Проаналізовано різні лінгвістичні погляди щодо доцільності виокремлення морфонологічних одиниць і визначення їх статусу в сучасному мовознавстві.

This research paper is dedicated to the investigation of theoretical issues of word-building morphology, i.e. the notion of its basic units – morphonemes, submorphs are defined. Different linguistic views on the appropriateness of singling out of morphological units and the definition of their status in present-day linguistics are analyzed.

До актуальних питань сучасної словотвірної морфонології, які потребують теоретичного осмислення, на даному етапі її розвитку належить перегляд та уточнення деяких наукових понять, систематизація словотвірних одиниць на нових концептуальних засадах. У лінгвоукраїністиці до загальнотеоретичного комплексу проблем словотвірної морфонології належить визначення статусу морфонеми і субморфа. Це пояснюється неоднорідністю предмета морфонології, який, з одного боку, зв'язаний і пересікається з фонологічними фактами (позиційно зумовлені альтернації, фонемний склад морфем), а з іншого боку, – з морфологічними фактами (явища, що мають іншу природу на межі морфем).

У пропонованій розвідці прагнемо показати значеннєвий потенціал теоретичних питань словотвірної морфонології. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) з'ясувати та уточнити поняття морфонеми, субморфа; 2) визначити класи морфонологічних кореляцій приголосних при творенні девербативів у сучасній українській мові.

Матеріалом дослідження слугують 15 148 віддієслівних похідних, які отримано способом суцільної вибірки із «Словника української мови» в 11-и томах (1970–1980), «Інверсійного словника української мови» (1985), «Шкільного словотвірного словника української мови» / Укл. Н. Клименко, Є. Карпіловська, Л. Кислюк (2005), «Словника іншомовних слів» (2000, 2006), картотеки оказіональної лексики української мови (532 віддієслівні інновації), складеної шляхом вибірки з творів художньої літератури.

Враховуючи лінгвістичні школи і підходи до об'єкта вивчення, різному визначають статус морфонеми – основної одиниці морфонології,

граничного елемента морфеми. Так, М. Трубецької зазначав, що кожне «чергування знаходить вираження в мовній свідомості мовців у вигляді морфоном – морфонологічних одиниць, що представлені як сукупність фонем, що беруть участь у даному чергуванні» [13, 88]. Після праць М. Трубецького помітним став факт розвитку морфонології в напрямку граматичності [14].

Беззаперечним є той факт, що фізично морфонологічні одиниці збігаються з фонемами. З погляду функціонального підходу вони не тотожні, як не тотожні за статусом фонема і звук. Мінімальна одиниця морфонології (існують різні номінації на позначення даного поняття: морфонема, морфофонема, альтернант, а частіше – просто фонема), на відміну від фонем, крім змісторозрізнявальної, конститутивної, виконує і граматичну функцію як елемент морфеми. Морфонема – це результат узагальнення фонем.

У сучасному мовознавстві вже досягнуті помітні успіхи при розв'язанні проблем словотвірної морфонології, однак залишаються актуальними і суперечливими питання, пов'язані з доцільністю виділення і розумінням її одиниць, граматичною інтерпретацією морфонологічних явищ, напрямком морфонологічних трансформацій у граматичному описі дериватів. Серед мовознавців немає одностайності щодо мотивації виокремлення морфонологічних одиниць: від невизнання спеціальних одиниць морфонології (О. Реформатський, О. Ахманова, С. Бернштейн, Ю. Степанов, Е. Макаєв, О. Кубрякова) до виділення морфонологічних одиниць, обґрунтовуючи доцільність і необхідність введення понять і термінів морфонеми і субморфа для вивчення закономірностей варіювання фонемного складу морфеми у відповідних морфонологічних позиціях з різними формантами на рівні парадигматики і синтагматики морфем (О. Земська, С. Бромлей, В. Дресслер, В. Лопатін, Н. Ільїна, В. Чурганова, В. Касевич, Т. Булигіна, С. Толстая).

Морфонологія – галузь не стабільна і займає проміжний рівень між фонологією і морфонологією, тому при визначенні місця морфонології в системі мови, доцільно звернути увагу на характер відношень на рівні фактів мови і фактів метамови. Як факт мови «фонема – це найменша мовна одиниця, потенційно пов'язана із значенням, яка <...> легко виділяється із суцільного мовного потоку» [12, 22]. Як факт метамови фонему визначають як найменшу одиницю систему вираження звукової мови, що здатна розрізняти звукові оболонки слів і морфем (Московська фонологічна школа), як пучок диференційних ознак (Празька фонологічна школа).

Якщо морфонологія вивчає закономірності фонемного варіювання морфем у відповідних морфонологічних позиціях, то із позиції морфонології фонема виступає визначальною одиницею в організації структури морфеми і морфемного варіювання, а морфонема виступає

визначальною при модифікації внутрішньої формальної структури в поєднанні з іншими морфемами. Фонема і морфема мають відношення до синтагматики морфем при аналізі поведінки морфем у конкретних позиціях і парадигматики морфем, при дослідженні типової і конкретної дериваційної парадигми аломорфів певної морфеми.

Основні і проміжні рівні мовної системи мають свої мовні одиниці, які перебувають у парадигматичних, синтагматичних, конститутивних і репрезентативних відношеннях. Рівні мовної системи перебувають в ієрархічній залежності і це дає можливість одиницям вищого рівня маніфестуватися із одиниць нижчого рівня. С. Толстая зауважує, що фонема і морфема трактуються або як одиниці, що належать «фонемному і морфемному (морфологічному) рівням, або розглядаються як їх морфонологічні кореляти, тобто одиниці морфонологічного рівня» [12, 51]. Тому в сучасному мовознавстві існують різні погляди на характер, ієрархію і функції цих одиниць. М. Кочерган констатує, що фонема є узагальненням найменшої сегментної одиниці мови, а морфонема не є особливою сегментною одиницею, а тією самою фонемою, тільки розглянутою під іншим кутом зору [6, 138]. На думку С. Семчинського, фонологія і морфонологія мають один об'єкт дослідження, але різний предмет вивчення [10, 188].

У морфонології до парадигматичних відношень «повинні бути віднесені не тільки закономірності варіювання морфем, але й система, що утворюється одиницями нижчого рівня – морфофонемами, або альтернантами, і морфонемами» [12, 49].

С. Толстая пропонує ієрархічну модель співвідношення морфонологічних одиниць. Якщо морфема як парадигматична одиниця має своїм контекстним (морфонологічним) представником морф, то відповідно морфонема як компонент морфеми представлена морфофонемою як компонентом морфа [12, 49]. Дослідниця на прикладі морфеми {voz} обґрунтовує свою позицію і визначає морфофонему морфонему {VOZ}: {V} – {v}, {O} – {o}, {Z} – {z, z', ž} [12, 58].

У сучасному мовознавстві існують різні погляди щодо використання поняття і терміна «морфонема». Це пояснюється неоднозначним трактуванням цього поняття представниками різних лінгвістичних шкіл. Г. Улашин запропонував широке поняття фонему розкласти на фонему і морфонему, при цьому трактував морфонему як фонему в семасіолого-морфологічній функції [18, 61]. Концепція В. Чурганової базується на ідеях Г. Улашина. Дослідниця трактує морфонему як одиницю, що «становить єдність сильних і слабких фонем одного класу, <...> в якості компонента реальної морфеми (морфа)» [15, 35]. Отже, згідно цих поглядів морфонема приблизно відповідає фонемі О. Реформатського, фонемному ряду Р. Аванесова, альтернанту С. Бернштейна, Т. Попової. С. Бернштейн альтернантом називає сегментну одиницю науки про граматичні

чергування (морфонології). «Альтернант виступає мінімальною одиницею граматики» [1, 8]. Для морфонеми це визначення досить вузьке, оскільки враховуються елементи морфеми, які зазнають чергувань, виступають елементом варіювання морфонеми. Приймаючи погляди прихильників Московської фонологічної школи, Т. Булигіна вважає доцільним виходити при визначенні фонемного складу фонем із «сильної позиції» не тільки у випадку <...> фонологічно зумовленого варіювання, але й у випадку <...> морфонологічної зумовленості» [2, 146], при цьому не визнає між цими типами принципової різниці.

Т. Булигіна зазначає, що престиж морфонології був серйозно підірваний прихильниками американського структуралізму 40-50-х років, які не сприймали так званого «змішування рівнів», і лише з розвитком генеративної граматики завдання системного опису морфонологічних явищ знову поставлене на порядок денний [2, 208].

Для представників генеративної граматики (Д. Ворт, Р. Лясковський, Т. Булигіна) морфонема – одиниця, що виникає в результаті абстракції ототожнення синтагматичних лексичних морфем, виступає компонентом слівформ і всіх синтагматичних граматики морфем [2, 151]. Р. Лясковський трактує морфонеми абстраговану від морфологічних контекстів ідеальну форму морфеми, що може бути репрезентована відмінними фонологічними формами. Учений пропонує інвентар фонем встановлювати на підставі аналізу альтернативних рядів [16, 133-134]. У працях прихильників генеративного напрямку морфонема – мінімальний сегмент морфа, компонент глибинної репрезентації морфеми.

Т. Булигіна пропонує морфеми, що зі структурного боку близькі до складових їй морфофонем, «називати формативами, резервувавши термін «морфема» для називання мінімальних знакових одиниць, що характеризуються у функціональному плані» [2, 150]. На відміну від поняття морфонеми М. Трубецького і його послідовників, морфонема прихильників генеративного методу позначається не через фонем, що зазнають чергувань, а через штучно конструйовану форму. Т. Булигіна зазначає, що «визначення морфонеми як елементарного компонента морфеми не забезпечує їй більш високого порівняно з фонемою місця в ієрархії одиниць. <...> Відмінність між цими одиницями швидше в якості, ніж у ступені абстракції» [2, 208].

На думку В. Лопатіна, під морфофоною на рівні синхронії необхідно розуміти «будь-який ряд взаємозамінних у межах морфеми фонем і їхніх сполучень, незалежно від його походження, синхронної зумовленості, регулярності <...>» [7, 291]. Учений пропонує парадигматичну одиницю морфонології в широкому розумінні назвати «морфонемним рядом» (за аналогією з фонемним рядом в концепції Р. Аванесова) [7, 291].

Другий підхід передбачає доцільність виокремлення специфічних морфонологічних одиниць. М. Трубецької, використавши термін

Г. Улашина, змінив його концептуальний зміст і трактує морфонеми як «складний образ двох чи більше фонем, здатних заступати одна одну в межах тієї самої морфеми залежно від умов морфологічної структури слова (в російській мові морфонема *к / ч* в комплексі *рук-руч*: *рука, ручной*), або як «складне уявлення про всіх членів (двох і більше) чергування» [17, 85]. Ці визначення морфонеми заперечувалися фонологами Празького лінгвістичного гуртка черед надмірний «психологізм» [19]. Критичним також було ставлення О. Реформатського до поняття морфонеми. Учений не визнавав поняття морфонеми і в значенні Г. Улашина: «<...> використання терміна «морфонема» в іншому значенні по лінії Улашин – Трегер – Халле – Оліверіус – Ворт <...> також неприйнятне – це травесті фонем в московському розумінні» [8, 101]. В. Чурганова приймає московську трактовку фонем, але оправдано використовує морфонеми з метою розмежування фонологічного й морфонологічного підходів і створити єдину концепцію морфонологічного опису.

О. Реформатський висловлював думку, що морфонологія як проміжний, «небазовий» рівень оперує одиницями фонологічного і морфологічного рівнів – фонемою і морфемою [8, 116]. Цей підхід визнається у сучасному мовознавстві, оскільки уявлення про морфонологію як проміжний рівень має підстави на виокремлення основної самостійної одиниці морфонологічного рівня, оскільки такі проміжні рівні, як словотвірний, фразеологічний також мають свої одиниці.

У «Граматиці російської мови» поняття морфонеми трактується як узагальнення альтернативного ряду [9, 61].

С. Толстая наполягає на введенні нульової морфонеми для морфонологічного опису: «Не маючи фізичних (акустичних і артикуляторних) характеристик, ця морфонема наділена структурними ознаками залежності від позиції» [12, 22]. Нульову морфонеми мають переважно девербативи субстантивного блоку, утворені способом нульової суфіксації: {#~e}: *замислити* – *замисел*, *рівняти* – *рівень*; {#~o}: *запнути* – *запона*, *підіймати* – *підйом*; {i~#}: *зібрати* – *збір*; {#~i}: *руйнувати* – *руїна*. Закономірність альтернативі Ø//V в дієслівних коренях обґрунтував М. Трубецької. Його ідеї підтримали Р. Лясковський, М. Панов, В. Лопатін, Н. Ільїн, В. Чурганова, В. Касевич, С. Толстая та ін.

В україністиці в галузі словотвірної морфонології актуальним став підхід І. Ковалика. Учений визнає морфонеми як лінгвоодиночку морфонемичного рівня мови. У концепції І. Ковалика морфонема – це морфонологічний аналог морфа [5].

Для сучасних морфонологічних студій актуальним стало запропоноване В. Горпиничем поняття морфонеми. Учений вважає таке розуміння морфонеми надто вузьким, оскільки із сукупності різних змін

при трансформації в похідне охоплено лише історичні чергування, а всі інші морфонологічні зміни (позиційні чергування, усічення, інтерфіксація, інтерференція, зміна наголосу) залишаються поза поняттям морфонеми. Тому В. Горпинич пропонує розширити визначення морфонеми: «це ряд зумовлених акомодациєю морфонологічних явищ у морфах мотивуючих слів і дериватів, що формуються в певній словотвірній позиції» [3, 171].

Таким чином, аналіз різних поглядів на поняття морфонеми виявляє, що автори трактують її як елемент синтагматичного уявлення морфеми, як елемент морфа (Г. Улашин, С. Бернштейн, В. Чурганова), як елемент морфеми (М. Трубецької, М. Панов, О. Земська, Н. Ільїна), як абстраговану від морфологічних контекстів ідеальну форму морфеми (Д. Ворт, Р. Лясковський, К. Ковалик, Т. Булигіна). У В. Лопатіна морфонологія будується як розділ морфеміки. Інтерпретація морфонологічних одиниць залежить від теоретичних установок автора, тому для дослідників принциповим є співвіднесення морфонологічних одиниць з фонемою чи з морфемою. Обстоюємо думку, що морфонема – це мінімальна сегментна одиниця морфонологічного (проміжного) рівня.

До загальнотеоретичного комплексу проблем морфонології належить і визначення статусу другої морфонологічної одиниці – субморфа. Неоднозначним було ставлення мовознавців до поняття цієї одиниці. У концепції О. Земської субморф – це «сегменти, що збігаються з морфами за складом фонем і за чергуваннями. Це одиниці нижчого рівня, ніж морфи». Вони тотожні морфам за формою і не мають значення в слові [4, 81]. На думку О. Земської, наявність субморфа в слові може вплинути на сполучуваність основи, до складу якої входить субморф [4, 81].

У російському мовознавстві В. Чурганова активно використовує цей термін при дослідженні морфонологічних закономірностей іменного суфіксального і дієслівного основотворення. У концепції В. Чурганової субморф виступає аналогом морфа, результатом морфонологічного членування слів [15, 37]. Використовуючи за Є. Куриловичем поняття «субморф», В. Чурганова піднімає цю морфонологічну одиницю до статусу морфем і визнає її вищою одиницею морфонології: «одиниця, що виражає морфонологічну єдність регулярно організованих елементів звукової оболонки слова, що не вичленовуються на морфологічному рівні, з елементами, що вичленовуються, і є субморф» [15, 37-38]. Однак поняття субморфа, на думку В. Чурганової, це не абсолютний універсальний аналог морфеми, оскільки коренева і суфіксальна морфема може складатися із двох субморфів [15, 39].

О. Земська констатує, що субморфи часто стають «реліктами» морфемної структури слова, суфікси або префікси в результаті опрощення слова [4, 82]. Таким чином, субморф – це одиниця тотожна морфу за формою, її значення нечітке або близьке до семантичного нуля.

В україністиці І. Ковалик субморфи відносить до одиниць нижчого рівня, ніж морфи. Поділяючи погляди О. Земської і О. Кубрякової, зазначає, що на словотвірному рівні вони не виділяються, а тільки на морфемному. Вони «можуть виступати як одиниці, паралельні службовому морфу, або як одиниці, функціонально еквівалентні морфу кореневому, наприклад у словах *люб-ові, з-вик-ати*, тому їх поділяють на субморфи кореневі й суфіксальні» [11, 22-23].

Існують різні методології щодо опису й типології консонантних альтернацій у різних слов'янських мовах. Аналіз консонантних морфонологічних альтернацій приголосних при словотворенні в українській мові дає можливість зробити висновок, що консонантні морфонологічні альтернації необхідно описувати для кожного морфонологічного класу приголосних (губних, язикових (передньоязикових, задньоязикових), фарингальної).

Оскільки кожен приголосний в українській мові має різний ступінь палатальності, то можна виділити такі класи морфонологічних кореляцій приголосних, які зазнають змін при словотворенні: I – приголосні, які зазнають часткової палаталізації: *б, п, в, ж, ч, ш*; II – приголосні, які зазнають палаталізації перед /i/: *д, т, з, с, ц, л, н, р*; III – приголосні, які зазнають перехідної палаталізації (йотації) перед /e/: *б – бл, п – пл, в – вл, м – мл, ф – фл*; IV – приголосні, які зазнають перехідної палаталізації (йотації), переважно перед /e/: *г–ж, к–ч, х–ш, д–дж, т–ч, з–ж, с–ш, ст – шч*.

Табл. 1.

Функціональна морфонологічна класифікація приголосних за типами палаталізації девербативів у сучасній українській мові

Функціональний клас	Початковий ступінь	Ступінь неперехідної палаталізації	Ступінь перехідної палаталізації (йотації)	Приклади
1	б, п, в, ж, ч, ш			<i>шкребіння, кропіння, ловіння, важіль, точіння, ноші</i>
2	д, т, з, с, ц, л, н, р	д', т', з', с', ц', л', н', дз', р'		<i>садіння, платіж, носій, соління, творіння</i>
3	б, п, в, м, ф		бл, пл, вл, мл, фл	<i>оздоблення, підкріплення, замовлення, ознайомлення, розграфлення</i>
4	д, т, з, с, ст		дж, ч, ж, ш, шч	<i>розсадження, відкручення, звуження, запрошення, сповіщення</i>

Ця таблиця віддзеркалює парадигматику консонантних альтернацій при творенні девербативів в українській мові, їх основні типи, які мають регулярний характер. За цією таблицею можна визначити функціональний клас приголосних, загальні морфонологічні умови, спрогнозувати та описати економним способом поведінку приголосних при поєднанні з будь-яким формантом. Тип морфонологічної позиції (палаталізації, йотації, депалаталізації) визначає характер консонантних альтернацій при творенні девербативів у сучасній українській мові.

Типи консонантних альтернацій в українській мові мають різний ступінь регулярності. До більш регулярних належить тип палаталізації, ніж тип йотації, депалаталізації. Досить часто певний словотвірний тип (наприклад, девербативи на *-ен'н'-*) у морфонологічному відношенні характеризується одним ступенем чергування, інший тип (наприклад, девербативи на *-ін'н'-*) – для наступного (палаталізації).

Такий методологічний підхід може визначити регулярність і передбачувати вплив форманта на мотиватора, також передбачувати поведінку приголосних внаслідок сполучуваності з ініціаллю форманта і сформулювати морфонологічні правила до цілого морфонологічного класу, а не до індивідуальних одиниць – морфонема.

Характер впливу суфікса на похідну основу залежить від фонологічної структури суфікса (наприклад, суфікси, що починаються з голосного переднього ряду, впливають на попередній приголосний твірної основи (в більшості похідних), внаслідок чого виникають консонантні альтернації. Проте ця залежність не абсолютна, суфіксальні морфеми з тим же фонемним складом можуть по-різному впливати на похідну основу (якщо тотожні граматичні і морфонологічні характеристики).

Для віддієслівних дериватів субстантивного, ад'єктивного і вербального блоків на *-енн(я)*, *-ен(ий)*, *-но* характерні морфонологічні альтернації (P//P1 і C//C): {в~вл} (132): *відновіти* – *відновлення*, *відновлений*, *відновлено*; {п~пл} (56): *закріпити* – *закріплення*, *закріплений*, *закріплено*; {б~бл} (47): *розробіти* – *розроблення*, *розроблений*, *розроблено*; {м~мл} (34): *відокремити* – *відокремлення*, *відокремлений*, *відокремлено*; {д~дж} (163): *зосередити* – *зосередження*, *зосереджений*, *зосереджено*; {ст~шч} (71): *очістити* – *очіщення*, *очіщений*, *очіщено*; {т~ч} (43): *перекрутити* – *перекручення*, *перекручений*, *перекручено*.

Таким чином, для віддієслівних похідних субстантивного, ад'єктивного та вербального блоків на *-енн(я)*, *-ен(ий)*, *-но* характерні консонантні альтернації (P//P1, C//C), а після приголосних /л/, /н/, /р/, /с/, /ж/, /ч/, /ш/ перед суфіксом *-енн(я)*, *-ен(ий)* не відбуваються консонантні альтернації.

Для віддієслівних похідних субстантивного блоку на *-інн(я)*, *-ій*, *-іль*, *-іж* характерні консонантні альтернації C//C', рідше C//C: *-інн(я)* (172):

лагодити – лагодіння, дзвоніти – дзвоніння, говорити – говоріння; -ій (148): водіти – водій, возіти – возій, носіти – носій, -іж (9): платіти – платіж, па́дати – падіж, -іль (8): крутіти – крутіль. При творенні ВДІ на *-інн(я), -ій, -іль, -іж*, окрім палаталізації, може відбуватися і зворотне чергування (с//т'), (с//д'): *прати – прядіння, заместі – заметіль.*

Іншомовні суфікси *-ер, -ент* залишають незмінною твірну основу або викликають депалаталізацію приголосного в похідному: *адаптувати – адаптер; гастролювати – гастролер, дублювати – дублер (С'/С).*

Формант *-іj-* викликає інші консонантні альтернації в похідному: пор. {т~ц'} (5): *комплектувати – комплєкція, проектувати – проєкція*; {т~с'} (2): *дискутувати – дискусія*; {д~з'} (2): *претендувати – претєнзія*; {н~з'} (1): *експонувати – експозіція*; {з~з'} (1): *контузити – контузія.*

Отже, морфонологічні чергування мають регулярний характер для питомих дериватів, а для запозичених – нерегулярний. Регулярні консонантні альтернації в українській мові в певних морфонологічних умовах доцільно розглядати як морфонологічні позиції палаталізації.

Центральною морфонологічною одиницею виступає морфонема – специфічна мовна одиниця, яка представлена рядом позиційно зумовлених чергувань при словотворенні. Диференційною ознакою морфонеми української мови є вокальність, консонантність, для системи консонантних морфонем – палатальність (відповідний тип палаталізації), депалатальність, велярність.

Таким чином, у залежності від теоретико-методологічних установок дослідника у морфонології розрізняють морфонологічні одиниці співвідносні з фонемою (М. Трубецької, О. Земська, Н. Ільїна та ін.) або з морфемою (Д. Ворт, Р. Лясковський, К. Ковалик, Т. Булигіна). Виокремлення і постулювання морфонеми і субморфа як основних морфонологічних одиниць дає можливість з'ясувати специфіку морфонологічної структури кореневих і суфіксальних морфем.

Визначення функціонального класу приголосних дає можливість встановити загальні морфонологічні умови, спрогнозувати та описати економним способом поведінку приголосних при поєднанні з будь-яким формантом. Характер консонантних альтернацій при творенні девербативів у сучасній українській мові визначає тип морфонологічної позиції (палаталізації, йотації, депалаталізації).

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

{ } – морфонологічний запис; ~ – знак альтернації у морфонологічному записі; # – нульова морфонема зі змінною фонологічною репрезентацією; V – вокалічний сегмент у структурі морфеми; С – морфонологічно твердий консонант у структурі морфеми; С' – морфонологічно м'який (палатальний) консонант у структурі морфеми; Р – тверда лабіальна; Р1 – результат консонантної альтернації (лабіальна + л).

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бернштейн С.Б. Очерк сравнительной грамматики славянских языков. Чередования. Именные основы. – М.: Наука, 1974. – 378 с.
2. Булыгина Т.В. Проблемы теории морфологических моделей. – М.: Наука, 1977. – 287 с.
3. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. – К.: Вища шк., 1999. – 207 с.
4. Земская Е.А. О понятии позиция в словообразовании // Развитие современного русского языка. Словообразование. Членимость слова. 1972. – М.: Наука, 1975. – С. 14-26.
5. Ковалик І.І Про морфеми (морфи) у сфері мови і мовлення // Мовознавство. – 1982. – № 1. – С. 3-12.
6. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. – К.: Вид. центр «Академія», 1999. – 288 с.
7. Лопатин В.В. Русская словообразовательная морфемика. – М.: Наука, 1977. – 315 с.
8. Реформатский А.А. Фонологические этюды. – М.: Наука, 1975. – 134 с.
9. Русская грамматика: В 2 т. / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – М.: Наука, 1980. – Т. 1. – 783 с.; – Т. 2. – 709 с.
10. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. – К.: Око, 1996. – 416 с.
11. Словотвір сучасної української літературної мови / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 1979. – 408 с.
12. Толстая С.М. Морфонология в структуре славянских языков. – М.: Индрик, 1998. – 318 с.
13. Трубецкой Н.С. Основы фонологии / Пер. с нем. А.А. Холодовича / Ред. С.Д. Кацнельсона. – М.: Изд-во иностр. лит., 1960. – 372 с.
14. Трубецкой Н.С. Некоторые соображения относительно морфонологии // Пражский лингвистический кружок: Сб. статей. – М.: Прогресс, 1967. – С. 115-119.
15. Чурганова В.Г. Очерк русской морфонологии. – М.: Наука, 1973. – 239 с.
16. Laskowski R. Budowa morfonologiczna polskich przyrostków rzeczownikowych // Język polski. – 1973. – 58. – S. 132-141.
17. Trubetzkoy N.S. Sur la «morphologie» // Travaux du Cercle Linguistique de Prague. – 1929. – V. 1. – P. 80-91.
18. Ułaszyn H. Laut, Phonema, Morphonema // Travaux du Cercle Linguistique de Prague. – 1931. – V. 4. – P. 53-61.
19. Vachek J. A propos de la terminologia linguistique et du système de concepts linguistiques de l'École de Prague // Philologica Pragensia. – 1961. – Т. 4. – № 2. – P. 42-48.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Інна Демешко – кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми словотвірної морфонології.